

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LVI. De cognitione Angelorum respectu rerum immaterialium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

QVÆSTIO LVI.

De cognitione Angelorum respectu rerum immaterialium.

ARTICVLVS I.

Virum Angelus cognoscat seipsum.

DISPVATIO I.

DISPVARE incipit de obiectis ad quæ se extendit cognitio Angelorum; atque in hac quæstione disputat de obiectis immaterialibus. In hoc verò primo articulo, licet petat, an Angelus seipsum cognoscat, potissimum tamen immoratur in explicando modo, quo seipsum cognoscit, vtrum scilicet per suam substantiam concurrentem in modum speciei intelligibilis, an per speciem aliquam superadditam.

Quid de hac re dicendum sit, ex iis, quæ quæst. 2. articulo 2. & aliàs sæpe in superioribus diximus, est manifestum. Cum enim ex ratione solum species constituitur, vt vicem obiecti suppleat, concurratque efficienter loco illius cum potentia ad productionem notitiæ, idque quando obiectum ipsum idcirco id per seipsum non potest præstare, quòd vel non sit sufficienter coniunctum cum potentia, vel non sit ei in gradu spiritualitatis proportionatum, vt cum ea possit concurrere, consequens profectò est, vt cum substantia Angeli cum intellectu Angelico sit sufficienter coniuncta, eique in gradu spiritualitatis sit proportionata, necessaria non sit alia species, per quam Angelus se ipsum cognoscat, sed satis sit substantiam ipsam Angeli concurrere cum intellectu Angelico in modum speciei intelligibilis ad eliciendam, producendamque intellectionem ac notitiam, qua Angelus seipsum intelligat. Atque in hoc conuenit cum D. Thoma Scotus in 2. dist. 3. quæst. 8. Idem propter eandem rationem affirmat de anima rationali separata à corpore, tametsi dum immersa est corpori, eò quòd pro eo statu non intelligat nisi per conuersionem ad phantasmata, & quantum ex rebus, quæ sentiuntur, manu ducitur, nequeat se ipsum intelligere per seipsam concurrentem in modum speciei intelligibilis, sed solum arguitiue ex suis operationibus.

Angelus per suam substantiam quæ patet se cognoscit.

Intellectus concurrere efficienter tamquam pars causa ad intellectionem.

Scotus loco citato tribuit D. Thomæ quasi fuerit arbitratus, intellectum per seipsum solum concurrere passiuè ad intellectionem, per speciem verò concurrere efficienter. Vnde infert, si species intelligibilis, aut id quod in modum speciei concurrat ad intellectionem, non informet intellectum, sed sit quid subsistens, nullatenus intellectionem tribui posse intellectui tamquam eia, quo emanet efficienter: quemadmodum, inquit, si calor, quo aqua calida manum calefacit, non informaret aquam, sed subsisteret, calefactio non tribueretur aquæ. Perperam tamen Scotus dicit D. Thomam fuisse arbitratum intellectum non concurrere per seipsum efficienter ad intellectionem, tamquam principium illius efficiens parziale & immediatum, quod, vnà cum specie, quæ se tenet ex parte obiecti, estque quasi instrumentum illius, producat intellectionem. Confutretur namque D. Thomæ, non secus ac Scotus, intellectum & obiectum, aut intellectum & speciem, quæ vicem obiecti subit, tenetque se potius ex parte obiecti, quam ex parte potentie, concurrere ad intellectionem tamquam duas partes vnus integri agentis immediati,

Molina in D. Thom.

A & vtramque immediatè influere in intellectionem. Neque video, vnde Scotus colligere potuerit contrariam esse D. Thomæ sententiam, nisi fortè ex eo, quòd D. Thomas sæpe affirmet, speciem esse formam, qua intellectus intelligit: quod non idcirco affirmat, quasi negare velit intellectum per seipsum habere immediatè peculiarem, partialemque influxum ad intellectionem, sed quia species informat intellectum, ab eoque sustentetur, estque parziale agens loco obiecti, quod cum eo concurrat, ipsùmque determinat ad intellectionem, non secus ac causa particularis determinat vniuersalem, tum vt effectus sit, tum etià vt sit potius huius rationis vel vterius.

Hoc adnotato, superuacaneum duxi referre, ac soluere rationes Scoti, quas Capreolus in 2. distinct. 3. quæstio. 2. ad argumenta contra quintam conclusionem, Caietanus hoc loco, & Ferrarientis 2. contra gentes cap. 98. soluere nituntur. Neque enim cum sententia D. Thomæ pugnant, neque Scotus à conclusione & doctrina huius articuli loco citato dissentit.

Circa vnionem obiecti cum potentia cognoscente, vt instat speciei intelligibilis possit immediatè cum ea concurrere ad productionem intellectionis ac notitiæ, iam supra q. 12. art. 2. ostendimus sufficere, quòd obiectum sit potentie coniunctum secundum spacium, hoc est, ab ea indistans eidemque proportionatum, eoque modo esse coniunctam essentiam diuinam cum intellectu creato per seipsum lumine gloriæ, prius natura quam efficienter cum eo concurrat ad eliciendam visionem beatificam. Non distare namq; ab intellectu, habet semper essentia diuina eo ipso, quòd intellectus est in rerum natura: quippe eum essentia diuina sit vbique: proportio autem inter vtrumq; pronenit ex lumine gloriæ, quo intellectus creatus euehitur, accommodaturque sit ad concurrendum cum essentia, atque ad eliciendam visionem beatificam. Quòd autem simile vnionis modum habeat substantia angeli cum suo intellectu, ex eo est manifestum, quòd vtrumq; merè spirituale sit, eundemque gradum spiritualitatis habeat, & non solum non distet inter se, sed etiam habeant alium coniunctionis modum, nempe subiecti cum suo accidente, quod non solum est in ea tamquam accidens in suo subiecto, sed etiam fluit ab ea efficienter tamquam passio à suo proprio subiecto.

Angeli substantiam sufficienter esse coniunctam suo intellectui ad intellectionem sui producendam.

Duobus ergo modis substantia angeli influit ac concurrat ad cognitionem, quam angelus de seipso format. Vno, mediatè, mediante scilicet intellectu, quo vitaliter, tamquam potentia cognoscente elicit cognitionem. Altero immediatè, quatenus scilicet, tamquam causa partialis concurrat cum intellectu in modum speciei intelligibilis. Atque hic concursus (quicquid sectatores D. Tho. dicant) nullo modo est tribuendus intellectui angeli, sed substantiæ angeli præcisè, esto, quando intellectus intelligit aliquod obiectum per speciem, concursus speciei tribui aliquo modo possit intellectui, in quo est tamquam in subiecto. Sicut enim calefactio, qua aqua calida calefacit manum, tribuitur aliquo modo aquæ, quatenus videlicet habet in se, ac sustentat caliditatem, quæ non est ipsius, sed ignis, qui in eà impressit proprium instrumentum ad calefaciendum: sic etiam concursus speciei intelligibilis, quæ est in intellectu tamquam subiecto, tribuitur aliquo modo intellectui tamquam subiecto à quo sustentatur, esto non tã sit instrumentum intellectus, quam obiecti, quod eam impressit. Concursus verò quo substantia Angeli in modum speciei intelligibilis concurrat, quia est immediatè ab ipsa substantia, neq; substantia sustentatur

Angeli substantiam duobus modis influere ad sui intellectionem.

ab intellectu, aut intellectus est illius causa in aliquo genere causæ, sicut è contraria substantia Angeli causa est tum efficiens, tum etiam materialis sui intellectus, nullo modo tribuitur intellectui, sed soli substantiæ Angeli.

Obiectio.

Quod si quis aduersus huiusmodi immediatum concursum substantiæ Angeli in genere causæ efficiētis ad suam ipsius intellectiōnem nobis obiiciat, actionem emanare non posse immediatè à substantia, eaque ratione constitui in substantiis potentias ab eis realiter distinctas, à quibus immediatè emanent operationes & actiones. Dicendum est, illud esse verum de actione reali, vt distinguitur contra actionem intentionalem, qua species, aut etiam imagines expressæ, tamquam à causa partiali producuntur, qualis est influxus, de quo modò loquimur. Sicut enim colores, qui non sunt qualitates effectiue actionis realis, producunt species actione intentionali: ita substantiæ, licet producere nequeant immediatè actionem realem, producere tamen possunt actionem intentionalem. Adde, quamuis à substantiis non emanent operationes propriè dictæ, emanare tamen efficiēter potentias ac proprietates: id verò longè plus est, quàm ab eis emanare effectus, actionēque intentionales.

Solutio.

DISPUTATIO II.

Utrum Angelus cessare possit à cognitione sui, & naturali Dei.

Secutorum D. Thomæ opinio.

Quod Angelus non possit cessare à cognitione sui, affirmant Heruus in 2. dist. 3. quæst. 4. ad primam rationem principalem, Capreolus ibidem quæst. 2. ad secundum contra quintam conclusionem, citatq; pro hac sententia D. Th. q. 8. de veritate art. 9. ad septimum, idemque affirmant alij secutores D. Thomæ.

1. Conclusio. Probabile est Angelum à sui cognitione nunquam desistere.

Sit tamen prima conclusio. Probabile est Angelum nunquam cessare à cognitione sui. Probatum primò, quia præstantius est esse in actu, quàm in potentia: sed inter res omnes creatas Angelus est præstantissimus: ergo erit semper in actu alicuius saltem operationis: neq; est alia, in qua magis videatur esse semper in actu inter omnes, quæ supernaturales non sunt, quàm cognitio sui: èd quòd sit præstantissimi obiecti inter ea quæ intuitiue cognoscit, ex eoque melius, quàm ex quouis alio, deuenit in notitiam naturalem Dei. Accedit, quòd ipsi est præstantissimum, maximèque proportioatum, præsertim cum valde consonum sit rationi, vt Angelus nunquam sit omnino otiosus, maximè cum operando non defatigetur, maximamque capiat voluptatem ex rerum contemplatione, & potissimum ex penetratione suæ naturæ. Secundò, viuētia corporea nunquam cessant ab operatione vite, quia saltem semper nutriuntur: ergo neque Angelus cessabit ab operatione vitali sibi naturali: non est verò alia, à qua minùs videatur cessare, quàm à cognitione sui.

2. Conclusio. Angelum à sui cognitione non posse certum non est.

Secunda conclusio. Non est certum, quòd Angelus non possit cessare à sui cognitione. Probatum, quia ad cognitionem necessaria est attentio potentia, quæ ad imperium voluntatis poterit tam intendat. Licet ergo verisimile sit Angelum cessare non posse à cognitione, vel sui, vel aliorum obiectorum indeterminatè, non secus ac homo apertis oculis, & in præsentia obiectorum lumine illustratorum, non potest non videre aliquod eorum indeterminatè, id-

que videantur probare rationes, quibus præcedens conclusio confirmata est, non tamen videtur certum, cum cessare nunquam posse à contemplatione sui, tamen verisimile admodum sit, cum raro, aut nunquam ab ea cessare.

Quod ad secundum attinet, cum naturalis beatitudo contemplatiua Angeli posita sit in naturali Dei cognitione, quam Angelus (vt art. 3. dicitur) ex sua ipsius substantiâ, cæterisque rebus creatis cognitio comparat, sanè sicut probabile est Angelum nunquam desistere à cognitione suæ propriæ substantiæ, sic probabile ius adhuc est, nunquam cessare à naturali Dei cognitione. Tum quia Dei naturalis cognitio nobilior est, quàm cognitio propriæ Angeli essentia, ad eaque plus Angelus afficitur, ex eaque plus oblectationis percipit, quàm ex contemplatione suæ substantiæ. Tum etiam, quoniam cognitio Angeli, siue sit propriæ essentia, siue cuiusvis alterius rei naturalis (etiam Angeli superioris, vt artic. seq. dicitur) est comprehensiuâ: comprehensiuâ autem cognitio rei naturalis esse nequit sine notitia naturali Dei, quatenus ea res à Deo, vt à prima causa pendet: quare cum probabilius sit Angelum nunquam cessare à cognitione naturali alicuius rei indeterminatè, quàm à cognitione propriæ essentia: probabilius quoque erit nunquam desistere à cognitione naturali Dei, quàm à cognitione propriæ essentia. Vtrum autem concedendum sit daemones beatos esse beatitudine contemplatiua naturali, inferius quæstione 62. articulo primo dicitur.

ARTICVLVS II.

Utrum vnus Angelus alium cognoscat.

Væstio hæc etiam excitatur, vt explicetur modus, quo vnus Angelus alium cognoscat. Ex Scripturis namque constat, Angelos se inuicem cognoscere, & inter se mutuo loqui, & agere. Præterea, cum nullius eorum substantia sit obiectum improprioatum comparatione intellectus aliorum: lumen quoque naturæ docet, Angelos se mutuo cognoscere.

Ex sententia D. Thomæ vnus Angelus cognoscat alium per speciem innatam.

Quoniam sicut Deus vnicuique Angelorum in instanti, in quo eum creauit, infudit species rerum omnium corporearum, quibus eas possent intelligere: sic quoque infudit species aliorum Angelorum, cæterarumque reru spiritalium, quibus eas intuitiue valeret cognoscere.

Quo loco animaduerte, vnumquemque Angelorum, in primis non posse cognoscere cæteros Angelos per suâ propriâ substantiâ.

Licet enim illa sufficiens sit, vt seipsum perfectissimè cognoscat, atque adeò vt cognoscendo prædicata omnia, quæ in ipso includitur essentialiter, cognoscat etiâ cæteros Angelos quoad prædicata omnia sibi cum illis cõmunia, non tamen est sufficiens, vt illos cognoscat quoad prædicata illis propria, quib. ab eo distinguuntur: quòd quidem hæc, nec formaliter, nec eminenter, continentur in ipsius substantia, esto ipse Angelus superior ac perfectior sit: quippe cum inferiores Angeli effectus nō sint, nec esse possint superioru, vt eos eminenter contineant. Deinde vnusquisque Angelorum non potest alios cognoscere per illorū substantias, saltem quando absentes sunt: èd quòd illud quod in modum speciei intelligibilis influere debet ad intellectiōnem, distare non debeat ab intellectu, cum quo debet eo modo concurrere. Vt ergo vnusquisq; Angelorum possit cæteros, etiam quando distant, intelligere, necesse est, vt in singulis

Angelis reliquorum species constituantur : quas cum non possint à rebus accipere, iuxta ea, quæ præcedente quaest. art. 2. late discussa sunt, fateatur opus est, à Deo fuisse in eorum mentibus infusas. Atque hoc est præcipuum fundamentum opinionis Divi Thomæ. Scotus verò, quia arbitratu agens, etiam cum distat, agere posse in id, quod abfens est, quin aliquid in medium effundat, arbitratu eorum substantias, etiam cum distant, concurrere posse instar speciei intelligibilis cum intellectibus aliorum Angelorum, ut ab eis agnoscantur. Verum iam sæpe in superioribus hanc Scoti sententiam reiecit.

Dubium verò est, verum, saltem quando duo Angeli à se inuicem non distant, vnus cognoscere possit intuituè alium per substantiam illius concurrentem in modum speciei intelligibilis: sicut potest seipsum cognoscere intuituè per suam substantiam. Proculdubio (quicquid nonnulli dicant) respondendum est posse. Vt enim sæpe dixi, ad id satis est, quod substantia rei cognoscendæ non distet secundum spacium ab intellectu, qui eam debet cognoscere, & quod sit illi proportionata in gradu spiritualitatis: ridiculum autem est affirmare, substantiam vnus Angeli esse hoc modo improporionatam intellectui alterius Angeli, siue is superior, nobilior que sit, siue inferior, minusque nobilis: cum enim proportio ad id necessaria, non sit proportio æqualitatis, sed commensuratio, hoc est, habitudo, vt vnus concurrat cum alio, agaturque in eo intentionaliter: quâ proportionem fatemur esse inter essentiam diuinam infinitam, & intellectum creatuè perfectum lumine gloria: improbabile profecto est, ac penè ridiculum, eam negare inter substantiam vnus Angeli & intellectum alterius, quicunque is demum sit. Præsertim cum in sensibus experiamur similem habitudinem non consistere in indiuisibili, sed dari latitudinem maximam inter species, quæ cum facultate videndi cuiusque sunt proportionata.

potest quis vnus Angelus alterum, cum non distat, per ipsius substantiam intuituè cognoscere.

Obiectio.

Solutio.

Non potest Angelus aut in alterius aut anima nostra substantiam illabi. Demon licet possit excitate cogitationes in sensibus interioribus, aut concupiscentiam commouere, in illis tamen ac voluntatem operari nequit.

Quod si quis obiciat, ex eo quod substantia vnus Angeli concurrat in modum speciei intelligibilis cum intellecta alterius, sequi, quod vnus Angelus possit illabi in alterius, aut etiã animã nostrã substantiam: quod tamen communiter negant doctores in 2. dist. 8. ac alibi, docentes hunc modum illapsus esse Dei proprium.

Dicendum est, ad illapsum de quo illi loquuntur, non satis esse, vt id, quod illabitur, non distet ab eo, in quo illabi dicitur, & concurrat cum illo per modum obiecti, aut speciei suppletis vicem obiecti ad cognitionem eliciendam, sed requiri, vt id quod illabi dicitur, interius operetur, vtendo intellectu, aut voluntate ad operationem, quo pacto *cor regis dicitur esse in manu Domini, vt quocunque voluerit, vertat illud*, aut etiam immittendo interius in intellectum, aut voluntatem aliquid, quo inclinatur, & alliciat ad operandum. Licet enim demon, aut Angelus bonus, excitare possit cogitationes in imaginatione, aut concupiscentiã in appetitu sensitivo, facta mutatione in organo corporeis: intus tamen in intellectu & voluntatem non potest quippiam operari, nisi exteriorius proponendo, atque adeo influendo solum per modum obiecti. Lege D. Bonauent. in 2. d. 8. art. 1. q. 2.

Dubium præterea est, vtum inferior Angelus, quo ad perfectionem naturalem, comprehendere possit naturaliter Angelum superiorẽ. Sunt qui negent, quoniam potentia ad cognoscendum angeli inferioris non est maior, quàm sit perfectio suæ essentia: quare, cum perfectio essentia angeli superioris excedat perfectionem essentia angeli inferioris, excedet etiam vim eiusdem ad cognoscendum, ac

Molina in D. Thom.

A proinde vis illa æquare non poterit essentiam angeli superioris, atque adeo nec illam poterit comprehendere.

Dicendum tamen est, nullum esse absurdum angelum inferiorem comprehendere naturaliter superiorem. Quia tamen, dato Angelo quantumcumque magnæ perfectionis, Deus in infinitum potest producere alium perfectiorem, sanè comparatione cuiuscunque angeli in particulari, dari potest diuina potentia angelus superior, quem ille nõ valeat comprehendere. Hoc secundum satis est manifestum, quoniam quantumcumque finita potentia ad cognoscendum termino habet perfectionis essentialis: quam possit comprehendere, ita vt in infinitum non possit maiorem, ac maiorem comprehendere. Primum verò ex eo probatur, quoniam in potentiam ad cognoscendum longè diuersa sunt, latitudo perfectionis essentialis, quæ cum cæteris rebus sibi est communis, & latitudo facultatis ad cognoscendum, quæ attenditur per comparationem ad obiecta, quæ vis illa potest attingere, & est propria & peculiaris latitudo potetia cognoscitiua: quæ talis potentia est: solèturque esse longè maior quàm latitudo perfectionis essentialis. Etenim sicut visus bruti ad longè maiorem distantiam se extendit, quàm sit quantitas ipsius bruti: ita se extendit ad videnda longè perfectiora obiecta, quàm sit ipsum brutum imperfectum. Noster etiam intellectus, & longè magis angeli ad cognoscendam totam entis latitudinem se extendit. Quare nullum est absurdum, si longè maiorem perfectionem essentialem penetrer, atque cognoscendo adæquet & superet, quàm sit perfectio essentialis angeli cognoscentis. Quin potius credendum est, quemcumque angelum inferiorem, totam latitudinem essentialem angelorum, quos Deus creauit, intelligendo penetrare, ac perustrare, ac proinde illam totam comprehendere.

Angelus inferior comprehendere potest superiorem.

C Ad argumentum ergo contrariae sententia dicendum est, quamuis potentia angeli inferioris non sit maior, quoad latitudinem perfectionis essentialis, quàm sit perfectio suæ essentia: eam tamen longo intervallo superare quoad latitudinem essentialem obiectorum, quam cognoscere, ac penetrare valet.

Ad argum.

Circa responsonem ad primum aduerte, obiectum cognoscibile existens in potentia, quæ cognoscere debet, tunc impedire cognitionem aliorum rerum, quando est eius natura, vt determinari nequeat per species aliorum cognoscibilium. Vnde quia calor est actus perspicui terminati per opacum: in perspicuo verò terminato per opacum recipi non possunt species visua: efficitur, vt calor existens in pupilla impediãt visionem. Quando verò obiectum cognoscibile existens in potentia, quæ debet cognoscere, eius est natura, vt determinari queat per species cognoscibilium, tunc non impedit aliorum cognitionem: vt lumen receptum in pupilla, quia efficit illam perspicuam, actu, ac proinde susceptiuam specierum visibilium, non impedit visionem colorum. Eadem ratione, quia substantia spiritalis Angeli, aut anima, eo ipso quod spiritalis est, determinari potest per species spiruales rerum intelligibilium, non impedit earum cognitionem: sicut res corporea in intellectu humano eam impedit. Atque hæc est legitima ratio, ob quam, substantia Angeli cognoscentis coniuncta suo intellectui non impediãt perceptionem cæterorum Angelorum, cæterarumque rerum.

Obiectum cognoscendũ existens intra potentia quando aliorum cognitionem impediãt.

* *

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli per sua naturalia Deum cognoscere possint.

N hac etiam quæstione potissimum immoratur D. Thomas in explicando modo, quo Angeli Deum cognoscunt. Sit ergo hæc conclusio. Angeli naturaliter, neque per essentiam diuinam concurrentem in modum speciei intelligibilis, neque per speciem aliquam diuinæ essentia ipsi impressam, Deum cognoscunt, sed solum ex rebus creatis, quemadmodum & nos, & potissimum ex sua essentia, quam cognoscunt, & perspectam habent. Itaq; Angeli intuentes se ipsos per suam substantiam concurrentem in modum speciei intelligibilis, atque in sua natura cognoscentes se non habere esse à se ipsis, sed ab alio ex nihilo, ad idque necessariam esse potentiam infinitam, sapientissimæ cuiusdam causæ, &c. in seipsis, atque ex se ipsis cognoscunt dari vnam primam causam infinitam ac sapientissimam, à qua emanarint, & in qua ipsi, & cetera omnia virtute, ac eminenter continentur, quam Deum appellamus. Id quod ex ceteris etiam rebus, quæ sunt in hoc vniuerso, multò exactiùs ac euidentiùs, quàm nos, agnoscunt: eò quòd longè excellentiore vim habeant ad intelligendum, multoque meliùs, quàm nos, penetrent naturas rerum. Quare sicut à nobis *inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt* naturali cognitione *intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, vt Paulus ad Romanos 1. ait*: sic etiam ab Angelis: sed exactiùs multò & meliùs quàm à nobis.

Probari etiam potest conclusio, quia quando aliquid cognoscitur naturaliter, & non arguitur ex alio, aut ex aliis, sed vel per speciem, vel per propriam naturam rei, quæ cognoscitur, concurrentem in modum speciei intelligibilis, notitia intuitiua antecedit abstractiuam, neque species abstractiue representans habetur, nisi post notitiam testatur: sed notitia de Deo intuitiua, in qua nostra, Angelorumque beatitudo est posita, tam angelis, quàm nobis est supernaturalis, vt omnes concedunt, ostensumque est quæst. 1. & 12. Ea quippe ratione Paulus 1. ad Timoth. ultimo Deum *lucern inaccessibilem inhabitare dixit*: ergo angeli neque per essentiam diuinam concurrentem instar speciei intelligibilis, neque per speciem impressam diuinæ essentia, possunt Deum naturaliter cognoscere, sed solum arguitur ex iis, atque in iis, quæ facta sunt, tamquam in effectis manu ducentibus quemcumque intellectum creatum in notitiam sui conditoris: quod est per speculum *creaturarum, ac in enigmate, vt Paulus 1. ad Corinth. 13. ait*, Deum cognoscere. Angeli ergo, sicut & nos, cognoscunt quidem Deum quoad prædicata aliqua sibi propria, in quibus à rebus omnibus creatis distinguitur, qualia sunt, esse substantiam quamdam infinitam, potentiam, ac sapientiam similiter infinitam, actum purum, primam causam sempiternam, &c. quia intellectus creatus assurgere potest per ea, quæ facta sunt ad hæc omnia cognoscenda, præsertim angelicus ob sui maximam nobilitatem & excellentiam. Quamuis autem intellectus angelicus, hæc omnia in creaturis, atque ex creaturis de Deo euidenter cognoscat, non tamen cognoscit quidditatiue Deum, quia non attingit illum, vt est in se, modumque diuinæ substantia, cuius hæc omnia

Angeli per quid Deum cognoscant.

Angeli naturaliter non cognoscunt Deum quidditatiue.

A sunt prædicata propria: quod tamen ad cognitionem quidditatiuam de Deo erat necessarium.

Quidam ex sectatoribus D. Thomæ afferunt per eandem notitiam, qua angelus suam substantiam ac naturam intuetur, cognoscere naturaliter Deum esse, ceteraque prædicata, quæ de Deo naturaliter cognoscit: & quoniam, non solum ex seipso cognoscit Deum naturaliter quoad ea omnia, sed etiam ex ceteris creaturis, ordine ac pulchritudine vniuersi, consequenter affirmant, tot numero, totque specie esse in vnoquoque angelorum notitias, quibus naturaliter Deum cognoscunt, quot sunt in eis notitiæ creaturarum, ex quibus in notitiam conditoris assurgunt. Sententia hæc inde ortum habuit, quòd arbitrentur, numquam angelos discurrere, quasi, dum ex effectu cognoscunt causam, aut ex causa effectum, aliam notitiam, etiam in eodem temporis puncto, forment de effectu, & aliam de causa, aliòve numero intuitu & assensu simplici assentiantur complexionibus, quæ obiectiue sunt à parte rei, de effectibus, & aliò complexionibus, quæ sunt de causis, sed vno & eodem.

Sententiam hanc mihi non possum persuadere, quin potius arbitror, distinctam esse notitiam, non solum numero, sed etiam specie, quæ Angeli de se ipsis, aut aliis rebus creatis formant, ab ea, quam de Deo naturaliter cognoscunt, & complexionibus quæ de eo sunt, formant, distinctamque esse assensum, quo veritatibus rerum creaturarum assentiuntur, ab assensu naturali, quo veritates, quæ Deo conueniunt, approbant. Ducor, vt hæc existimem, quoniam notitia, qua Angeli propriam substantiam ac naturam intuentur, ceteraque notitiæ & assensus, quos de aliis rebus creatis formant, vnde in notitiam conditoris ascendunt, sunt notitiæ intuitiue, assensusque visuales: notitiæ verò, quæ de Deo naturaliter cognoscunt, atque assensus, quibus veritatibus, quæ ei conueniunt, assentiuntur, sunt notitiæ & assensus abstractiui: vna autem & eadem notitia non potest esse simul intuitiua & abstractiua: quod etiam habet locum in assensibus: quin potius angeli ex rebus ipsis creatis, quas intuitiue cognoscunt, atque ex notitiis intuitiuis, quas de eis formant, arguitur efformant notitiam abstractiuam substantia cuiusdam infinite, actus puri, primæ causæ, &c. quam euidenter ex rebus ipsis creatis, tamquam ex illius effectibus, esse intelligunt: at tamen notitia abstractiua. Notitia autem illa quam quæro ratione esse potest illa alia intuitiua, quam de rebus creatis formant, imò illæ alia intuitiua distinctæ inter se specie, quibus varias res creatas percipiunt: Certè nulla ratione id esse potest. Potiusque concedam in angelis discursum, sine temporis mora, & sine compositione circa præmissas & conclusiones, sed solum quoad formationem distinctæ notitiæ, & distincti assensus, quo assentiantur rei, quam ex alia cognoscunt, quando vna notitia est intuitiua & alia abstractiua modo explicato, quàm concedam eos eadem prorsus notitia, non solum specie, sed etiam numero, eodemque prorsus assensu, vtrique obiecto assentiri. Illud

F autoribus contrariæ sententiæ darem libenter, si rei natura pateretur, vt vna & eadem notitia apprehensua esset in angelis comparatione vtriusque obiecti, illos eodem intuitu & assensu sine vilo profus discursu cognoscere se, aut qualuis alias creaturas, & creatorem, quoad notitiam, quam Angeli de eo habent naturaliter in illis. Verum tamen quia notitiæ apprehensua de vtroque obiecto, non possunt esse in angelis eiusdem rationis, ac proinde nec assensus, qui cum eiusdem notitiis sunt necessarii

Intuitiua & abstractiua cognoscuntur eodem modo non potest esse simul intuitiua & abstractiua

Angeli vt per modum assentiantur

can

coniuncti, inde est quod Angeli per accidens, modo explicato, discurrant in cognoscendo naturaliter creatorem ex creaturis.

Scoti sententia. Scotus in dist. 3. q. 9. affirmat Angelos cognoscere quidem Deum, verum non per suam substantiam cognitam, neque per alias res naturales, sed per speciem diuinam essentiae eorum mentibus in instanti, in quo conditi sunt, a Deo infusam, ea tamen specie non elicere notitiam intuitiuam, sed abstractiuam diuinam essentiae, eod quod non representent eo modo quo species, quae intuitiuam notitiam, sed quo species, quae abstractiuam notitiam inseruiunt. Addit, eiusmodi speciem (& consequenter cognitionem Dei per ipsam elicitam) neque esse Angelis omnino naturalem, neque omnino supernaturalem, sed quodammodo naturalem, & quodammodo supernaturalem: naturalem quidem, quatenus ad ordinem gratiae, mediataque beatitudinis supernaturali proportionata, minime spectat: supernaturalem vero, eod quod Angelus viribus suis naturalibus eam comparare nequirit, neque enim talis erat, qualem per seipsum posset acquirere, ut erant species, quibus Deus Adam mentem, in quo instanti ille conditus est, locupletauerat, sed qualem solus Deus potuit producere.

Eam probat primò. Hanc suam sententiam probat primò, quoniam cognitio vnus per aliud obiectum cognitum, est cognitio discursiua: sed Angeli ex sententia D. Thomae non discurrunt: ergo non cognoscunt diuinam essentiam per suam substantiam, aut per alias res creatas cognitatas, sed per speciem.

Secundò. Secundò, quoniam cognitio, quam Angelus habet de Deo, est distincta: sed hanc haberi nequit, nisi, vel per speciem, vel per aliquid in quo res cognoscenda eminenter contineatur: cum ergo essentia diuina, nec in substantia Angeli, nec in aliis rebus creatis contineatur eminenter: efficitur, ut Angeli nec per suam substantiam, nec per alias res creatas comparent eam notitiam de Deo, sed per speciem diuinam essentiae.

Tertiò. Tertiò, naturalis beatitudo Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiam eam quam homo habebat in statu innocetiae: sed quamuis homo in statu naturae lapsae solum habeat cognitionem de vltimo fine generaliter sumpto, in statu tamen innocetiae habere potuit notitiam distinctam de vltimo fine in particulari: ergo Angelus potest habere adhuc cognitionem magis distinctam: hanc autem esse nequit nisi per speciem representantem abstractiuè diuinam essentiam: ergo in Angelo datur species, per quam diuinam essentiam cognoscit.

Quartò. Quartò, talis species abstractiuè representans distinctè diuinam essentiam esse optimè potest: ergo non est deneganda nobilissimo intellectui inter creatos, qualis est angelicus. Consequentia patet: quia non videtur ei neganda omnis ea intellectiua perfectio, quae infra ordinem gratiae & gloriae esse possit. Antecedens verò probatur, quoniam Paulus post raptum recordabatur diuinam essentiam, & eorum, quae vidit: quod esse non potuit nisi per speciem conseruatam, & in memoriae thesauro ex tali visione relictam, abstractiuèque representantem ea quae vidit.

Quintò. Quintò, possumus ita argumentari cum Caeterano hoc loco, & Ferrariensi 2. contra gentes, cap. 98. Vnus Angelus per suam substantiam cognitam non potest cognoscere de alio Angelo id, quod est proprium alteri Angelo, sed solum praedicata sibi & alteri Angelo communia: ergo pari ratione de Deo non poterit per suam substantiam cognitam cognoscere, quod est proprium Dei, sed solum praedicata sibi & Deo communia: id quod cum absurditatem

A contineat, dicendum erit, Deum per speciem sibi propriam ab Angelo cognosci.

Diriment quaestionem propositam sequentes conclusiones. Prima sit. Diuina potentia dari potest species abstractiuè representans diuinam essentiam, imò & mysterium gloriosissimae Trinitatis, idque non solum in Angelis, sed etiam in nobis, ac proinde potest tam in Angelis quam in nobis per diuinam virtutem dari notitia abstractiua essentiae diuinae, per quam quidditariuè, & ut est in se, cognoscatur, antequam intuitiuè conspiciatur. Hanc cum Scoto asseruimus & ostendimus quaest. 1. artic. 2. disputatione vltima. Lege quae ibi dicta sunt.

B Secunda conclusio. Talis species, aut notitia, si detur, nec Angelo, nec nobis erit naturalis, sed supernaturalis simpliciter. Quare loquendo de notitia, quam Angeli de Deo possunt naturaliter habere, optimè D. Thomas hoc loco docuit, non esse per speciem, sed per ea, quae facta sunt, & potissimum per substantiam ipsorummet cognitam. Haec probatur, tum quia species representans abstractiuè, & notitia per talem speciem elicitam, non datur nisi post notitiam intuitiuam: ergo talis species, & notitia, quae sit ante notitiam intuitiuam diuinam essentiae, non erit naturalis: tum etiam, quia talis species haberi non potest, nisi à Deo infundatur: qua ratione Scoto ipse affirmat ea ex parte eam esse supernaturalem: cum ergo debita non sit naturae Angelorum, eo modo quo, iuxta Doctores qui affirmant Angelos non accipere species à rebus, sed eis à Deo infundi in instanti, quo sunt conditi, debita illis sunt species aliarum rerum: consequens profectò est, ut species illa non sit illis naturalis, quemadmodum illis essent naturales species aliarum rerum, ordo quippe creaturae non postulat ut Deus earum rerum species infundat, quarum cognitionem creaturae intellectu praedita suis viribus aliunde possunt comparare: quare cum Angeli multò melius quam nos, per ea quae facta sunt, & praesertim per suam substantiam, cognoscere potuerint Deum esse, esse primam causam, &c. necesse non fuit, ut acciperent speciem infusam Dei representantem: sicut nec Adamus eam, similem ob causam, accepit.

C Tertia conclusio. Probabilis existimo eiusmodi speciem non fuisse infusam Angelis supernaturaliter. Ratio, quae me mouet, est, quia id non erat necessarium. Licet enim in eis fuerit fides infusa mysterij adorandissimae Trinitatis, reuelatiouque supernaturalis eiusdem mysterij, ad id tamen necessaria non est noua species, sicut nec in nobis: sed ex notitiis, quas de Deo, & caeteris terminis, quos mysterium illud continet, naturaliter formant, possunt illi mysterio dare assensum supernaturalem, si diuinitus ad eum adiuentur, ut de nobis ipsis in Concordia quaest. 1. 4. artic. 13. late ostensum est.

D Ad primum ergo Scoti, neganda est maior, si vniuersim intelligatur. Deus namque optimus maximus per suam essentiam cognitam, & in sua essentia cognita, intelligit creaturas omnes eadem illa notitia, qua suam essentiam comprehendit, idque absque vilo discursu. Quare falsa est maior propositio Scoti. Quod ad rem tamen attinet, de qua sermo est in argumento, iam ostendimus Angelos discurrere per accidens, dum vel ex sua propria substantia cognita, vel ex aliis rebus naturalibus, in Dei notitiam naturaliter ascendunt: eod quod notitia, qua se Deum cognoscunt, abstractiua sit: ea verò qua se, & caeteras res naturales, intuitiua: quae in vnam & eandem numero notitiam coincidere non possunt.

E Ad secundum, si nomine cognitionis distinctae

1. Conclus. Dari posse diuinam virtutem speciem qua abstractiuè diuinam essentiam representat.

2. Conclus.

3. Conclus. Angelis non fuit infusa species, qua Deum supernaturaliter essentiam representaret.

Ad primum Scoti argum.

Ad secundum.

intelligatur quidditatiua, neganda est maior: si verò euidens quoad prædicata, quæ de Deo cognoscunt, nempe quod sit infinitus, sapientissimus, &c. non attingendo eum, vt est in se, concessa maiori neganda est minor: per creaturas namque, quæ Dei sunt effectus, à diuina perfectione infinite deficientes, cognoscuntur illa omnia de Deo euidenter, nõ solum ab Angelis, sed etiam à nobis.

Ad tertium. Ad tertium data maiori, ad minorem negari in primis debet hominem in statu naturæ lapsæ non habere cognitionem in particulari de suo vltimo fine naturali, Deo optimo maximo: licet enim de eo non habeat cognitionem quidditatiuam, habet tamen cognitionem in particulari, quam per ea quæ facta sunt adipiscitur, qualem profectò habuerunt Philosophi naturales, iuxta illud Pauli ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* Deinde si nomine, notitiæ distincte, intelligatur quidditatiua, neganda est minor, & consequentia: si verò intelligatur euidens, iuxta sensum paulò antea explicatum, concessa minori, & consequentia, neganda est minor vterius subsumpta, eam nempe notitiæ haberi non posse, nisi per speciem: tam enim à nobis, quàm ab Angelis, haberi potest per ea quæ facta sunt, vt paulò antea dictum est.

Ad quartum. Ad quartum si sit sermo de diuina potentia, concessio antecedente, negetur consequentia. Neque enim quicquid Deus per suam omnipotentem virtutem potest supernaturaliter facere, quod ad ordinem gratiæ & ad beatitudinem supernaturalem non pertineat, tribuendum est Angelis.

Ad quintum. Ad quintum concedatur antecedens, & negetur consequentia. Ratio est, quia substantia vnius Angeli non est effectus substantiæ alterius: est verò effectus proprius Dei: per effectum autem proprium causæ prædicatæ illi propria possumus cognoscere, in quibus ab effectu distinguitur.

QVÆSTIO LVII.

De Angelorum cognitione respectu rerum materialium.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli cognoscant res materiales.

CONCLUSIO affirmat, & est communis. D. Thomas arbitratrur res materiales ab Angelis cognosci per species infusas. Scotus verò per acquiritas iuxta modum quæst. 55. artic. 2. explicatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angeli cognoscat singularia.

Angeli cognoscut singularia.

CONCLUSIO affirmat, contrariumque esset error in fide. Probatrur, quoniam Angeli in Scripturis sanctis narratur fuisse locuti cum singularibus hominibus de rebus singularibus, vt cum Abrahamo, Loth, Moysè, vtroque Tobia, beata Virgine, &c. *Omnesque sunt administratorij spiritus in ministeriũ missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis,* vt ad Hebræos primo habetur. Eorumque naturæ & custodiæ traditi sunt homines in particulari, vt ex illo

Matthai 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in caelis est,* constat: hæc autem præstare non possent, nisi cognoscerent singularia. Adde, quod demones tentant homines, vt ex Scripturis sacris est manifestum: id autem efficere non possent, nisi eos cognoscerent in particulari. Reliqua quæ hoc loco dici poterant, dicta sunt quæstione 55. articulo secundo.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli cognoscant futura.

SPRIMA conclusio. Ea futura, quæ idcirco necessaria sunt, quod à causis necessariis proueniant, ab Angelis certò, & sine vlla fallentia cognoscuntur: vt solem oriturum cras, posito quod motus cæli non esset: tali, vel tali die futuram eclipsim Luna, aut Solis, &c. Hæc probatur, quoniam Angeli sua scientia naturali penetrant causas omnes naturales: ergo in causis atque ex causis cognoscent multò meliùs, quàm nos omnes effectus inde necessariò profecturos.

CONCLUSIO Secunda conclusio. Effectus futuri, qui pendent à causis quidem, quæ suapte natura impediri possunt, sed ad vnum sunt determinatæ, certò cognosci possunt ab Angelis, quatenus præcisè ab eis pendent, & quatenus, quod impediatur, pender à similibus causis agentibus ex necessitate naturæ, determinatisque ad vnum: non verò vt pendent à causis indeterminatis ad vnum, aut in quantum ab eiusmodi causis possunt impediri. Causas indeterminatas ad vnum, seu indifferentes ad plura, diximus quæst. 14. artic. 13. disputat. 12. esse in primis liberum arbitrium, tam diuinum quàm angelicum & humanum, & voluntatem puerorum, & amentium, in quibus licet non sit libertas cum ea notitia boni & mali, quæ sit satis ad culpam, est tamen aliqualis libertas. Deinde appetitũ sentientem brutorum, in quo quasi vestigium quoddam libertatis ad quosdam actus cernitur. In paucis etiam quibusdam aliis euenientibus asseruimus indeterminatorem ad vnum, seu indifferentiam ad multa reperiri. In reliquis verò causis naturalibus inueniri quidem determinationem ad vnum, licet magna ex parte sint eius naturæ, vt impediri possint. Si ergo omnes causæ, quæ continentur in hoc vniuerso, essent huius posterioris generis, sanè Angeli certò cognoscere possent effectus omnes futuros, etiam eos, qui à causis, quæ suapte natura impediri possent emanarent, siue effectus essent de numero rarò contingentium, siue vt plurimum, siue eorum, qui æquè à causis naturalibus euenire solent, & non euenire. Ratio est, quia penetratis causis, cognoscerent certò, quæ essent de facto impediendæ, & quæ non, & subinde, qui effectus essent de facto futuri, & qui non: quæ causa est, cur dixerimus paulò ante, Angelos certò cognoscere effectus futuros, quatenus pendent ab huiusmodi causis, & quatenus à similibus aliis possunt impediri: non verò quatenus mediâtè vel immediâtè pendent à causis indeterminatis ad vnum, quales sunt illæ, quas numerauimus, & quatenus ab eisdem mediâtè vel immediâtè impediri possunt. Lege quæ diximus disputatione duodecima citata.

FERTIA conclusio. Illos solos effectus futuros Angeli non possunt certò cognoscere, qui proximè vel remotè pendent à libero arbitrio, aliisque causis indeterminatis ad vnum, ab eisve proximè, vel remotè